

A CSALLÓKÖZTŐL A BODROGKÖZIG

(Madách Könyvkiadó, Pozsony 1977.
319 old)

Nyolc dél-szlovákiai tájegység költőinek, íróinak, publicistáinak, szociográfusainak írásait tartalmazza ez a — téma iránti nagy felelősséggel készült — kitűnő antológia. E nyolc tájegység: a Csallóköz, a Mátyusföld, Komárom és környéke, a Garam mente, az Ipoly mente, Gömörország, Kassa és környéke és a Bodrogköz. Tehát szlovákiának az az etnikailag összefüggő déli sávja, ahol az 1970. évi népszámlálás adatai szerint az ország több mint öt és fél-száz ezer magyar nemzetiségű lakója él. Az antológia szerzői is általában e nyolc tájegységből kerültek ki, írásaikban jószerével mindegyikük a saját szülőföldjéről mondja el emlékeit és vall a közelmúltban szerzett új benyomásokról. A kötet a Februári Győzelem 30. évfordulójára jelent meg. 1948. februárja — mint ismeretes — Csehszlovákiának az a nagy horderejű történelmi pillanata volt, amikor a kommunista párt megdöntötte a burzsoá uralmat és megkezdte a szocialista társadalom építését. Ez a fordulat hatálytalanította az 1945—1948-as évek megkülönböztető nemzetiségi politikájának intézkedéseit és megvetette a csehszlovákiai magyar nemzetiség kulturális életének alapjait. A hangsúly tehát az utolsó 30 esztendőn van. Ennek az időszaknak az eseményeit, erőfeszítéseit és eredményeit rögzítik az antológiában közölt versek, elbeszélések, regényrészletek és tanulmányok.

A kötetben közölt írásművek színes és gazdag ismeretanyagot adnak a csehszlovákiai magyarok életéről, munkájáról, örömeiről és gondjairól — állapíthatná meg bárki e tárgyilagossá gondolatokat olvasva. Elsősorban valóban erről van szó, ám ez az antológia

mégis több e tárgyilagossá meghatározásnál. A kötet írásai többről vallanak: az írók mély hazaszeretetéről, a szülőföldhöz való szoros kötődésről, a szülőföld életéről, megtartó erejéről. Ez az, ami az antológiát kiemeli a hasonló jellegű könyvek sorából és rangot ad neki.

Jellemző, hogy a kötet szerzői csaknem kivétel nélkül elkerültek szülőfalujukból vagy városukból. Foglalkozásuk vagy hivatásuk sodorta el őket más vidékekre. Ám a szülőföldhöz való ragaszkodás — nyilván éppen ezért — talán még fokozottabb mértékben él bennük, mint az ottan maradtokban. Mi az a csodálatos vonzóerő, amely bölcsőhelyükhöz köti őket? A szülői ház meghittsége, melege, a család, amely tagjait erős szálakkal köti egymáshoz. A ház, az udvar, a kert, a falu vagy a város képe, a bútorok és a munkaeszközök, amelyek a gyorsuló idő változásokat diktáló parancsára immár javarészt lim-lommá, jobbik esetben múzeumi tárggyá válnak. És — nem utolsósorban — az emberek: a közösség, amelyhez tartoznak, és amely nélkül nehéz volna a nemzetiségi sorsot vállalniuk.

Ez az antológia azonban nemcsak azért jelentős, mert őszinte emberi megnyilatkozásokat tartalmaz és hasznos ismeretanyagot közöl. Értékét az is növeli, hogy összeállítója, *Zalabai Zsigmond* a csehszlovákiai magyar írók legjava írásait gyűjtötte össze az adott témakörből. Ezért is hatnak a kötetben közölt versek, elbeszélések, riportok oly meggyőző erővel az olvasóra, mert művészi színvonaluk egy szinten van a mondanivaló fontosságával, korszerűségével, emberi mélységével.

A kötet írásainak egy része köntőrfalazás nélküli őszinteséggel vall azokról a lelki megrázkódtatásokról, amelyeket akár a nemzetiségi kérdés gya-

korlatában tapasztalt fonákságok váltottak ki — ilyen *Bábi Tibor*: A hűség arca című elbeszélése vagy *Duba Gyula* szociológiába oltott szépprózája (Vajúdo parasztvilág); akár elemi csapások okozták, mint *Ozsvald Árpád*: A kiskatonai sirt és *Tözsér Árpád*: Fut Csallóköz című verse vagy *Keszeli Ferenc*: Víz előtt — víz után című szépirodalmi riportja. Az írások másik, nagyobbik része a szocializmus viszonyai között elért eredményekről ad számot. Ilyen *Malinák István* (Megismerni a bolygót, ahol élünk, Árvízvédelem a Nagy-Duna mentében), *Zs. Nagy Lajos* (Pati képeslap), *Cselényi László* (Megindulnak a kövek, Otthon) és *Gál Sándor* (Életképek) riportjai.

A szülőföld történelmi emlékeit, hagyományait tárják fel — szinte krónikásokként — szociográfia jellegű esszéikben *Kulcsár Ferenc*, *Zs. Nagy Lajos*, *Tözsér Árpád*, *Turczel Lajos* és *Zalabai Szigmond*. A hagyományápolás és a múltismeret szép példái ezek az írások.

Rendkívül figyelemre méltó *Gyönyör József*: A csehszlovákiai magyarság népesedési tükre című tanulmánya, amelyben statisztikai adatok felhasználásával végzi el az ország népességének nemzetiségi összetételével és anyanyelvi hovatartozásával összefüggő kér-

dések vizsgálatát. Megállapítja, hogy „Csehszlovákia fennállásának 50 esztendeje után a Szlovákia területén élő magyarság lélekszáma lényegesen megcsappant és arányszáma is összezsugorodott... S bár az utóbbi három évtized folyamán némiképp módosult a magyar nyelvhatár, az eltérés lényegében nem jelentős.” Az adatokból kiderül, hogy a magyar nemzetiségű lakosság száma 1961-ben 533 934 (3,9%), 1970-ben 570 478 (4,0%). tehát a két népszámlálás közti időszakban 36 544 fővel azaz 6,8%-kal gyarapodott.

Az antológia *Fábry Zoltán*: Nincs elveszett poszt című utolsó írásművéből vett részlettel zárul. Fábrynak ez az írása a hűségről szól, a nemzethez, a nyelvhez való hűségről, „Kölcsey egyszerre mondott hazát és haladást, hazát és emberséget. A magyar kisebbség is kétszeresen bizonyít, és mindig kétsőséget igazol: hűség és vállalás, a felelősség és elkötelezettség itt mindig kétszeres: magyarsáért és emberségért való, együtt és egyszerre.” — írta Fábry röviddel halála előtt — mintegy végrendeletként — ezeket a mélyértelmű, intő sorokat. Méltó zárófejezete ez a könyvnek, amelynek minden darabja Fábry testamentumként hangzó intelmét erősíti.

Sándor László

A MAGYAR HALADÓ IFJÚSÁGI MOZGALMAK TÖRTÉNETÉNEK VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIÁJA, 1868—1975

(Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1977. 567 oldal)

Fiatalkönyvtári szakemberek egy csoportja hatalmas vállalkozás eredményével tisztelgett a KISZ újjászervezésének 20. évfordulójára. Elkészítette és *Láng Péter* szerkesztésében közreadta a magyar haladó ifjúsági mozgalmak történetének bibliográfiáját. A vállalkozás nagyságát jelzi a közel 10 ezer tétel, amelyet a kiadványban közzétettek. A szerkesztő előszavában kettős célt jelöl meg a könyv rendeltetésével kapcsolatban: egyrészt „a haladó ifjúsági mozgalmak történetkutatásának adatbázisát körvonalazza” és bibliográfiai iránytűt ad mindazoknak, akik a további feltáró munkára vállalkoznak, másrészt segíteni kívánja a KISZ-vezetőket „mindennapi munkájukban, hi-

szen az ifjúságpolitikai feladatokat megfelelő tudományos-történeti ismeretek nélkül” egyre kevésbé lehet megoldani.

A bibliográfia 1868-tól, az első hazai szocialista munkásszervezet, az Általános Munkásegylet megalakításától 1975. december 31-ig tartalmazza a témával kapcsolatos legfontosabb anyagokat. A gyűjtés gerincét a munkássajtó adja, melyet igen sokszor teljesen részlesen tártak föl. Ez azért is jelentős, mert nagyrészt olyan adatokat tartalmaz, amelyekhez nehéz hozzáférni. Az újságok cikkei mellett feldolgozza a monográfiákat, dokumentumköteteket, visszaemlékezéseket, sőt az egyetemeken és főiskolákon készült szakdolgozatok és disszertációk jegyzékét is. Az összeállításnál mindig a politikai haladás volt az irányadó. Ez néha igen nehéz iránytűt lehetett, mert voltak ifjúsági szervezetek, amelyek indulásnál a haladást szolgálták, de később esetleg már nem. Pontosan kellett ismerni

tehát ezeknek a szervezeteknek a történetét.

A bibliográfia felépítésénél a magyar történelem fő szakaszait követték, ezen belül jelezve az ifjúsági mozgalom fejlődésének sajátosságait. A helytörténeti eseményeket a központi események és szervezetek összefüggésében tárgyalták, de csak annyira, amennyire a helyi történések az országot befolyásolták. Az egyes korszakon belül külön tárgyalták az ifjúmunkások szociális, kulturális és politikai helyzetére utaló irodalmat, majd a társadalmi és gazdasági küzdelmekre vonatkozó munkákat, elméleti fejtegetéseket, a legfontosabb csoportosulásokat, szervezeteket. A részletes tartalomjegyzék jó tájékoztatást nyújt a visszakeresésénél. *Név-*

és földrajzi mutatót is tartalmaz a kötet, amely szintén jól szolgálja az eligazodást.

A magyar haladó ifjúsági mozgalmak történetének válogatott bibliográfiája kiemelkedő jelentőségű. Óriási segítséget nyújt a téma kutatóinak, mert a lehető legsokoldalúbban tárja fel az anyagot. A hatalmas munka gyűjtésében *Bocskay Péter* és *Somogyi István László* vettek részt, ők készítették a mutatókat is. A függelék *Vértesné B. Éva* állította össze, az egész kötet szerkesztője *Láng Péter* volt. A bibliográfiát mindenki hasznosan forgathatja, aki az ifjúsági mozgalmakkal kapcsolatban keres anyagot.

Dr. Kisasszony Éva

**GYŐR-SOPRON MEGYEI
INTERNACIONALISTÁK
A NAGY OKTÓBERI
FORRADALOMBAN
ÉS POLGÁRHÁBORÚBAN
1917—1922**

Szerk: *Kovács Győzőné*

Kiadta az MSZMP Győr-Sopron megyei Bizottsága, Győr, (1977.)

„Az orosz forradalmat a mi véreink közül a legtisztábbban a magyar paraszt érti meg. Ő föl tudja fogni egész mélységében és forradalmi nagyságában azt a lépést, amit az orosz paraszt tesz, amikor önkézzel ácsolt, ügyetlen ölfájával kimegy csapatostul a határba és elméri egymás között a bárói, grófi, hercegi és papi földeket. Az évszázadok óta tartó, földért való véres küzdelemnek csendőrszurony alá szorított harcosa, a magyar paraszt, ökölbe szorított kézzel, kitárgult véres, lángoló szemekkel nézi a földmérő muzsikusokat és hazagondol, hazagondol”. A szocialista forradalom védelmében életét adó *Ligeti Károly* levelének idézett sorait bizonyítja a Győr-Sopron megyei Pártbizottság kiadásában, *Port Árpád* megyei titkár előszavával és *Kovács Győzőné* szerkesztésében megjelent kötetet. A 60. évforduló tiszteletére kiadott szép könyv része annak a munkásmozgalom-történeti gyűjtő- és feltáró munkának, amit az MSZMP Győr-Sopron megyei Bizottsága kezdeményezett és szervezett. Műfaját és jellegét tekintve pedig folytatása a Győr-Sopron megye forradalmi harcosainak életrajzgyűjteménye című könyvnek,

amelyet a *Honismeret* 1977. 1. számában ismertettünk. Ez a jubileumi kötet is életutakat rajzol meg, forradalmi harcokban edződött és eltelt életeket jelenít meg, de több is ennél. Az a tény, hogy ezek az emberek egyszerre és egy célért fogtak fegyvert, olyan közös nevezőt jelent, amelynek alapján a bevezető tanulmányban *Környei Attila* szintézist adhatott az összegyűjtött életrajzokról.

A visszaemlékezések szerkesztői — *Gecsényi Lajos*, *Kovács Győzőné* és *Környei Attila* — 121 életutakat tártak fel és rajzoltak meg. A 121 közül egyik sem több, mint az ott harcoló százezer magyar bármelyike. Ők csak nekünk többek, mert ebből a megyéből indultak el, ide tértek vissza és itt töltötték küzdelmes életük javát. Ez kötelező szerénységet, de egyszersmind kötelező tiszteletet is követelt a szerzőktől, akik felderítettek minden nyomot. Nem akartak mindenáron hősöket rajzolni, szobrokat állítani, hanem hús-vér emberek érzéseit, lépéseit és életük fordulópontjait kívánták feltárni.

Sokféle helyről, más-más sorból és sorsból indultak a frontra ezek az emberek. Volt aki biztos egzisztenciát és jómódot hagyott itthon (mint *Gál János*) és volt aki semmit, mint a frontra hureoltak zöme. Volt közöttük értelmiségi (mint az ismert *Entzbruder Dezső*) és napszámos (mint *Farkas János*) vagy szegény paraszt (mint az ugyancsak ismert tényői *Balogh Ferenc*). A front közelhozta őket, mert akár tisztek voltak, akár közkatona, egyformán vár-

ták a front szenvedéseitől való szabadulást. Ez a közös szenvedésből támadt összetartó erő lett erősebb a fogság idején, hogy azután a bolsevikok oldalán vállalt harc egybeforrassa őket. Ezt a harcot inkább csak érezve, mint értve vállalták. *Zsiri Kálmán* így emlékezik vissza: „Itt azokba a napokba mindenféle vörös zászlókat, vörös szalagokat, ünneplő, hurrázó embereket láttam.” S ez a visszaemlékezésből is kitűnő tévoya rácsodálkozás vált a forradalmi harc éveiben egész életre váló elhatározássá. S akik a Tanácsköztársaság előtt jöttek haza, azok a forradalom vezetőivé és a forradalmi mozgalom élesztőivé váltak. A bukás után hazatértek pedig az illegális mozgalomban ébren tartják a forradalmi munkásmozgalom tüzét, hogy a felszabadulás után egy emberként álljanak az új Magyarország megteremtésének szolgálatába.

A könyv szerzői minden életút után közlik az életrajzok forrását s a ren-

delkezésre álló irodalmat, megteremtve ezzel a további anyaggyűjtés alapját. Ezen a téren ugyanis még sokat tehetünk. A kötetben kibontakozó történelmi archívhoz hozzátéhetjük az emberi arcot: a jellemet, az alkatot, a szokást, az emberi vonásokat, mert minél közvetlenebbül ismerjük meg az embert, annál közelebb visz minket ahhoz az úthoz, amit megtett.

Iskolában, órán és órán kívül, ismeretterjesztő előadáson és a KISZ-klubokban követendő példaképeket akarunk állítani, s nagyon gyakran szobor-merev arcokat rajzolunk, és valahol, valamikor élt emberekről beszélünk. Ez a kötet arra mutat példát, hogy ne csak a könyvtáryi irodalommal rendelkezők között keressünk példaképeket, hiszen egész sor életrajz tanuskodik elvhűségről és helytállásról, az illegális mozgalomban tanúsított bátorságról és a hétköznapi munkájában felmutatott kitartásról.

Bedécs Gyula

CSIPES ANTAL:

BÉKÉS MEGYE ÉLETE A XVI. SZÁZADBAN

Forráskiadványok
a Békés megyei Levéltárból

(Kiadja a Békés megyei Tanács V. B.
(Művelődésügyi Osztálya 1977. 93 old.)

Igen hasznos, feltétlen csak elismeréssel illelhető a Békés megyei Levéltár azon kezdeményezése, hogy saját anyagaik felhasználásával a helytörténetnek igen értékes köteteket adják az olvasó kezébe.¹ Ezek „az újabb megyei kiadványok egyre inkább szintetizáló jellegűek, átfogó képet kívánnak nyújtani a kutatott korszak fontosabb problémáiról vagy egy központi kérdéssről. Ez a törekvés nem véletlen: alapja az a megyei kultúrpolitikai elképzelés mely egymásra épülő kutatások szervezésével és a feltárt anyag tervszerű publikálásával 15 esztendő alatt marxista képet kíván adni a megye történetének múltjából” — olvashatjuk *dr. Köteles Lajos* előszavában.

Az I. fejezetben Békés megye XVI. századi történetének rövid áttekintését olvashatjuk; megismerhetjük a gyulai

várbirok gazdáit, a Dózsa-féle parasztháború Békés megyei eseményeit; a gyulai ögróf és a megye nemessége közötti kapcsolatot; a gyulai várbirok mohácsi vész utáni sorsát; Gyula várkapitányait 1552—1566 között; Gyula ostromát (1566. július 2—augusztus 30.), a vár feladását (szeptember 2.), s azt, hogy Gyula elestével egész Békés megye török kézre került.

A II. fejezet a XVI. századi Békés megye települési és népességi viszonyaival foglalkozik. A szerző bemutatja a megye három mezővárosát (Békés, Gyula, Szentandrás) és falvait, közli a falvak lakosságának, a porták számának alakulását. A XVI. századi Békés megye lakóinak számát csak becslések alapján közli az adóköteles porták, a vetésekkel rendelkező jobbágyság és a vagyontalan zsellérek számának ismeretében. Felsorolja továbbá a megyéből elkerült és a megyéhez csatolt településeket is. (Békés megye mai területén a XVI. században 110-nél több település volt.)

A III. fejezet a megye nemességét tárgyalja, a birtokviszonyokat, ame-

¹ *Kristóf Gyula*: Olvasókönyv Békés megye történetéhez, I. A honfoglalástól 1715-ig. — *Szabó Ferenc—G. Vass István*: Békés megye 1918—1919-ben. — *Bálint Ferenc*: A Békés megyei munkás eszperantó mozgalom válogatott dokumentumai (1925—1934). — *Implom József*: Olvasókönyv Békés megye történetéhez, II. (1695—1848). — *Bálint Ferenc—G. Vass István*: A békéscsabai munkásmozgalom dokumentumai (1890—1944). — *Szabó Ferenc*: Czabán Samu Nagy-szénán.

lyekben jelentős szerepet játszottak az erőszakos birtokfoglalások és a török terjeszkedés. Olvashatunk a gyulai uradalom XVI. századi birtokosairól, s a nagymérvű pusztulásáról: míg 1506-ban 99 gazdasági egység tartozott az uradalomhoz, 1550 közepén már csak 37.

A IV. fejezet a jobbágyok életével ismerteti meg az olvasót. A földművelés rendszeréről (2—3 nyomásos gazdálkodás, parlagrendszer), technikájáról, termelési eredményeiről, a jobbágyok vagyon szerinti megoszlásáról, az állattenyésztés alakulásáról, a kézműiparról olvashatunk.

Az V. fejezet a gyulai várbirtok életével foglalkozik. A szerző azt kutatja, hogy milyen mértékben figyelhetők meg a kapitalizálódás csíráira utaló jegek a várbirtok életében?! Ezekről részben a majorsági gazdálkodás alakulását tárgyaló fejezet részben, részben a földesúri árutermelésről és kereskedelemről szóló fejezet részben olvashatunk. Ugyanitt a különböző feudális jellegű szolgáltatások (kilenced, birságpénz, sójövedelem, pénzjárdék, ajándékok stb.) alakulásáról szerezhettünk ismereteket.

DOROSZLÓ

Egy bácskai falu élete

(Kiadja a doroszlói helyi Közösség Tanácsa, 1977. 169 old.)

Ha egy almafa hosszú időn át nem, vagy alig hoz termést, s egyszerre csak terem, örülünk annak az almának, s nem nagyon nézzük, hogy mekkora és milyen az íze. Így vagyok valahogy ezzel a délvidéki helytörténeti kiadvánnyal is: egy kicsit savanykás, de legalább nem férges, és ami a fő: megjelent. „Ez a könyv életrajz és valóság. Egy bácskai falu mutatkozik be vele a nyilvánosságnak. Múltját és jelenét feltárva, s kicsit a jövőjét is elképzelve. Nem tudományos igényvel, hiszen akik írták, egyszerű, falun élő emberek... A régészt kivéve: egy gazdasz, néhány tanító és egy hivatalnok” — ezekkel a sorokkal kezdj a kötet ajánlását *Herceg János* bácskai író, majd így végzi: „A tájékoztatás hiányos, a kórusban hangzó kiáltás azonban tiszta, bátor és bizakodó: vagyunk élünk és élni akarunk!” Nagyon fon-

A VI. fejezet a XVI. századi Békés megye gazdasági életének eredményeit tartalmazza. (A számítás alapja az adózás céljából készített mérések, összeírások.) Adatok hiányában az 1—2 évről készített keresztmetszetet ismerteti a szerző. Részleteiben is megismerjük a gabonatermelés, az állattenyésztés hozamait és azokat a településeket, amelyek a legmagasabb színvonalon gazdálkodtak.

Az utolsó fejezet a török terjeszkedéséről, Békés megye pusztulásáról, s a török terjeszkedés megakadályozására kibontakozó törekvésekről tudósít.

A tanulmány szerves kiegészítője a *Függelék*, amelyben a XVI. században használatos fontosabb fogalmak, kifejezések, mértékek és pénzek magyarázatát, valamint az *Okmánytárat* találjuk. A szövegben 14 ábra és egy térkép segíti a leírtak könnyebb megértését.

Dicséret illesse a szerzőt, a szerkesztőt (*dr. Szabó Ferenc*), a kiadót a hasznos, gazdag tartalmú, jó kiállítású kötet megjelentetéséért, helytörténeti irodalmunk gazdagításáért.

Leblancné Kelemen Mária

tosak ezek a gondolatok, így kell fogadnunk ezt a könyvet.

A bácskai magyarság történelméről, életéről ha jelentek is meg nagyobb áttekintésű munkák, mélyfúrászerű helytörténeti jellegű írások alig. Ezek pedig úgyszólván nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy egy szűkebb táj sorsát, a magyarság történelméhez való hozzájárulását közelről megismerjük. A doroszlói kötet elsősorban azért fontos számunkra, s az a tény, hogy a maga nemében milyen ritkaság, önmagában is jelzi a vállalkozás nehézségeit és jelentőségét.

Ha röviden ismertetni akarjuk miről is szól ez a könyv, nincs könnyű dolgunk. Nemcsak azért, mert a szerkesztése meglehetősen rapszódikus, de azért sem, mert hiányos voltában is óriási anyagot ölel föl. S éppen ebből következik egyik fő jellegzetessége: mindenből egy keveset ad, úgyszólván minden témakörnél hiányérzetet támaszt. Teljesen világos, hogy 170 oldalon nem lehet egy községről monográfiát adni. Nem lakatja jól az olvasót, inkább csak a nyálát csordítja. De azt legalább alaposan.

Ennek ellenére megkockáztatjuk azt a véleményt, miszerint tudatosabb szerkesztéssel jobban össze lehetett volna rázni az anyagot, s ezzel — ha nem is bővült volna a közölt ismeretek mennyisége —, áttekinthetőbb, ha úgy tesszük mutatósabb lenne.

Igy a település történetét több helyen elszórva találjuk, többszöri nekifutásra kerekedik ki az olvasó előtt, de végülis összeáll. A falu hagyományos gazdasági és társadalmi életének leírása is többféle töredezik, pedig nagyon érdekes jelenségekről olvashatunk ebben a témakörben. Sőt még a község eseménykrónikáját is kétféle dobta a szerkesztői szeszély, pedig így is kitűnik, hogy az 1900-as évekig tartó rész mennyivel silányabb, mint az azt követő időszaké. Nem hallgathatjuk el továbbá afölötti bánatunkat sem, hogy a kötetben szereplő, különböző részletességgel feldolgozott témák súlya, társadalom- és kultúrtörténeti jelentősége meglehetősen eltérő, ebből következően aránytalan; így adódik aztán, hogy a „szocialista mezőgazdaság 30 éve” c. témáról alig valamivel olvashatunk többet, mint a labdarúgó csapatról, a vadászegyesületről s a sporthorgászatról.

A teljesség szándéka nélkül néhány különösen fontos fejezetet, illetve témát szeretnék külön is kiemelni. Megragadó és más, nemzetiségi sorsban élő magyar közösségek számára is példaadó az a jelenség, hogy ebben a *vegyes nemzetiségű* községben az általános iskola *Petőfi Sándorról*, a Kultúregyesület *Móricz Zsigmondról*, a pionircsapat pedig *Herman Ottó*ról kapta a nevét — ez utóbbi korántsem véletlenül, a nagy po-

lihisztor annak idején Doroszlón is lakott. A megváltozott életmód foglalkozásai c. fejezet jó áttekintést ad a település állattenyésztéséről és növénytermesztéséről, a hagyományosan termesztett növényekről, s egyik-másiknál a termelés módjáról is. Kiemelkedően jó az iskola és az óvoda történetét feldolgozó írás. Érdekes, hogy *Kovács Endre* — a kötet legtermékenyebb szerzője —, noha foglalkozására nézve mezőgazdász, részletesebben és arányosabban ismerteti Doroszló népviseletét, mint magát a gazdálkodás történetét. Egyébként éppen a viseletről szóló fejezet jelzi, hogy milyen mélységekre és értékekre is lehetett volna eljutni a többi téma feldolgozása során is.

Ez a jelzés pedig egyben biztatás és ígéret is, hiszen Doroszló múltjának kutatása nyilvánvalóan nem fejeződött be ennek a kötetnek a közreadásával. Éppen ezért tartjuk szükségesnek, hogy felhívjuk a szerzők — s más, hasonló munkán fáradozók — figyelmét a hasonló műfajban már megjelent helytörténeti munkák tapasztalatainak felhasználására. A doroszlóiak szép példát mutattak a délvidéki magyar közösségek számára ennek az anyagnak az összegyűjtésével, feldolgozásával és közreadásával, s reméljük, hogy vállalkozásuk nyomán más településeknél is tetté érlelődik majd a bizonyára sokhelyütt meglévő szándék. De amiképpen joggal számíthatnak arra, hogy példájuk követőre talál, úgy kell nekik is hasznosítaniuk a továbbiakban a mások — az előtük járók — tapasztalatait.

Halász Péter

A KIS ÉPÍTŐ CÍMŰ ÚJSÁGRÓL

Az elmúlt évben ünnepelte megjelenésének 25. évfordulóját a *Kis Építő*, a csehszlovákiai magyar kisiskolások lapja. Létrejöttéhez nagyban hozzájárult a csehszlovák dolgozó nép 1948. évi győzelme. Ezt megelőzően ugyanis Csehszlovákiában nem tanulhattak anyanyelvükön a nemzetiségi fiatalok. A februári események után megnyílt a lehetőség a magyar tanítási nyelvű iskolák működésére. Az ötvenes évek elején Szlovákia-szerte várták az iskolalapadók a magyar ajkú gyerekeket. Tanító nem volt elegendő, mert a jogfosztottság éveiben egy részük Magyaror-

szágra költözött, mások állást változtatnak; ezért tanítóképző tanfolyam indult, s így igyekeztek a hiányt, a lemaradást pótolni. Mindjárt a kezdeti nehéz időszakban körvonalazódott egy kisiskoláskorú gyerekeknek íródó újság gondolata. Így látott napvilágot negyedszázaddal ezelőtt a *Kis Építő* első száma.

„A pedagógus, a szülő és a szerkesztő ugyanazt akarja — írja a szerkesztőség az olvasókhöz szóló egyik levélben —, korszerűen nevelt, hazáját és nemzetiségét becsülő, anyanyelvét ápoló gyermekeket adni a társadalomnak.” E cél érdekében a *Kis Építő* 16 oldalán az olvasó szebbnél szebb írá-

sokat talál. Az oldalak jelentős hányadát a szépirodalom tölti ki. A XXIII. évfolyamtól kezdve indult egy új rovat *Ez az én hazám* címmel. Az ország történelmi vagy népgazdasági szempontból fontosabb helyégeit mutatta be az olvasóknak. Ennek a rovatnak az utóda a *Hazánk tájain*, amelyben elsősorban a magyar nemzetiség által lakott vidékek múltjáról, történelmi nevezetességeiről, mai életéről, hétköznapjairól, gazdasági arculatáról, kultúrájáról villannak fel érdekes képek. Az utazó riporter hol egy magyar nemzetiségű óvodába, hol meg egy magyar tanítási nyelvű iskolába látogat el, s benyomásairól, az intézmény eredményeiről, életéről, gondjairól fényképes tudósításban számol be. Ezekből az írásokból a felnőtt olvasó, a pedagógus és a szülő egyaránt tanulmányos, a nemzetiségi nevelési intézmények jövőjével kapcsolatos következtést vonhat le.

A honismereti nevelés szempontjából újabb jelentős lépés volt az *Amiről a kövek mesélnek* c. sorozat megindítása. „... szlovákiai várakat mutatunk be nektek úgy, ahogy eddig nem ismertétek — irták a sorozat bevezetésére. Régi kövek meséje ez, de nemcsak mese, hanem a valóságnak is egy máig ragyogó darabkája. Olvassátok figyelmesen, szeretettel, hogy gazdagodjatok általa.” A több mint negyven eddig megjelent monda között találjuk pl a Pozsony, Szepes, Ajnácskő, Beckó, Nyitra, Vöröskő, Trencsén, Léva, Gimes, Fülek várához fűződőket. A gyerekek körében népszerű ez a sorozat, hasonlóan a *Nagyné Bába Ildikó* szerkesztésében nemrég megkezdett *Régi mesterségek* című néprajzi ismeretek-

hez. Eddig a kovács, a szabó, a csizmadia, a szűcs, az ötvös, a molnár, a hálász, a faragó és a fogadós mesterségekkel ismerkedhettek meg a kis olvasók.

A felsoroltakon kívül időről időre visszatérnek a játékos feladatok, fejtörők, népi mondókák, találós kérdések, tárgy- és munkafolyamat-leírások tornagyakorlatok, kifestők, képregények, fogalmazási és rajzpályázatok. Helyet kapnak a tudományos igényű, de a kisiskolás korhoz alkalmazkodó szakleírások, mint pl. a repülés fejlődését bemutató cikksorozat.

A kis olvasók is részt vehetnek a lap szerkesztésében. Jólsikerült fogalmazásaik, ügyes rajzaik színesebbé teszik a Kis Építőt. Gondol a lap a legkisebbekre is. *Kicsi vagyok én* címmel nekik íródik egy oldal, mely változatosságával üdén, kedvesen illeszkedik a lap arculatához. Ízlésnevelők, képzeletdúsak az írásokat kiegészítő illusztrációk is.

A Kis Építő a Smena Kiadóvállalat (a Szocialista Ifjúsági Szövetség kiadóvállalata) gondozásában jelenik meg, színes nyomással, évente 20 alkalommal. A lap Magyarországon is beszerezhető.

Batta György főszerkesztő, a Kis Építő negyedszázados jubileuma alkalmából megtartott ünnepség kapcsán írta a következőket: „Jó érzés arra gondolni, hogy van valahol az országban a hegyek alatt egy helység, ahol nagy-szerű munka folyik a tantermekben és a szövetkezet földjein, ahol tudják, hová tartozunk és mit akarnak kicsik és nagyok”.

Urbán Aladár

Hódmezővásárhely